

Samassa veneessä: empatiakuilujen poliittinen ulottuvuus Suomessa

SAKARI KAINULAINEN JA JUHO SAARI

ABSTRACT
In the same boat?
Empathy gaps in
Finnish politics

Until today, Finns have wanted to think that they are figuratively in the same boat. In particular, this phrase is used by politicians, creating the impression that everyone is treated in the same way and everyone is taken care of. This article looks into this rhetoric and analyzes how the voters of different parties care about the well-being of different population groups. In other words, we are interested in empathy gaps within the Finnish population. The research data consists of two representative surveys from 2016 and 2018 collected by research project Tackling Inequalities in Time of Austerity (TITA) (N = 4933). The so called honorable poor cause most empathy among the respondents. By contrast, least empathy is caused by groups that are somehow seen as guilty of their own situation. The voters of Left Alliance as well as Greens are the most empathetic to most of the population groups, whereas the voters of Finns Party are the least empathetic. However, statistical differences between supporters of different parties are relatively small.

Johdanto

Me kaikki suomalaiset olemme samassa veneessä.
Jyrki Katainen, Yle 26.3.2014

Olemme kuitenkin samassa veneessä.
Juha Sipilä, Yle 19.8.2017

Eräs tärkeimmistä suomalaisen politiikan vakiintuneista kielikuvista korostaa kaikkien suomalaisten olevan ”samassa veneessä”. Yhä uudestaan poliitikot käyttävät tätä kielikuvaa havainnollistamaan, kuinka leikkaukset koskevat meitä kaikkia, me kaikki olemme vastuussa suomalaisten tulevaisuudesta, tai kuinka suomalaisiin kohdistuva terrori on meitä yhdistävä yhteinen uhka. Samaa kielikuvaa voidaan käyttää myös kuvaamaan suomalaista yhteiskuntaa ja taloutta, joissa meillä kaikilla on yhteisiä etuja. Myös sosiaaliturvassa olemme samassa veneessä, me vain vaihtelemme soutuvuoroja.

Kielikuva on monella tapaa osuva. Merkittävä osa suomalaisista itse asiassa kokee olevansa ”samassa veneessä”, kun asiaa on kysytty väestöä edustavissa

kyselyissä. Kielikuva kuitenkin myös peittää rakenteellisia jakoja ja kulttuurisia eroja, jotka toimivat poliittisen organisoitumisen ja resurssien kohdentamisen perustoina. Suomessa on monia vakiintuneita perinteisiä jakolinjoja esimerkiksi maalaisten ja kaupunkilaisten, tuottajien ja kuluttajien, fyysisen ja henkisen työn tekijöiden, omistajien ja työntekijöiden ja eri kieliryhmiin kuuluvien välillä.

Suomalaiset eivät myöskään ole samassa veneessä, mitä tulee vaikutusvaltaan ja kykyyn välittää intressejä, ja suomalaiset eivät myöskään suhtaudu kaikkiin väestöryhmiin samalla tavalla. Periaatteellisesta samaveneisyydestä huolimatta jotkut väestöryhmät ovat tiukemmin empatiamme eli myötätuntomme piirissä kuin toiset. Samaten on mahdollista, että eräät (poliittiset) ryhmät ovat eri syistä empaattisempia kuin toiset. Ääritapauksissa väestöryhmien välille avautuu empatiakuilu, jossa eräät väestöryhmät määrittävät toiset väestöryhmät pitkälti myötätuntomme ulkopuolella oleviksi muukalaisiksi, joiden elämäntilannetta ja -tapaa voidaan kritisoida voimakkein ilmaisin.

Tässä artikkelissa tarkastellaan suomalaisten välisiä

empatiakuiluja. Erityisen kiinnostuksen kohteena ovat empatiakuilujen poliittiset jakolinjat. Artikkelin aluksi esitellään empatiakuilun käsite ja pohditaan aikaisemman tutkimuksen valossa empatiaan vaikuttavia tekijöitä. Sitten esitellään käytetyt aineistot ja menetelmät. Etsimme artikkelissa vastausta kahteen kysymykseen. Ensiksi selvitetään, missä määrin suomalaiset välittävät eri väestöryhmistä, ja onko nähtävissä eroa niin sanottujen kunniallisten ja kunnianttomien ryhmien välillä? Toiseksi selvitetään, onko havaittavissa eroja välittämässä eri poliittisten puolueiden kannattajien välillä? Artikkelin päättyy yhteenvetoon.

Empatiakuilu

Suuri osa ihmisten poliittisesta käyttäytymisestä ja kollektiivisesta toiminnasta on selitettävissä itsekäällä valinnoilla, jotka tähtäävät oman edun edistämiseen joko lyhyellä tai pitkällä aikavälillä. Kullakin keskeisellä puolueella on sen jäsenkunnan arvostuksia ja etuja myötäilevä rakennepoliittinen intressi, jota se edistää politiikan areenoilla. (Ks. myös Koiranen, Koivula ja Saarinen 2017.) Kansalaisten ja puolueiden poliittinen käyttäytyminen ei kuitenkaan supistu omaan parametriseen tai strategiseen etuun. Poliittikan historia on täynnä uudistuksia, joita ei voida selittää yksinomaan ryhmän rakennepoliittisella edulla. Esimerkiksi sosiaalipoliittikan rakentuminen ensimmäisessä vaiheessa lapsuuteen, vammaisuuteen, sairauteen ja vanhuuteen liittyvien sosiaalisten riskien ympärille kertoo ihmisten kyvystä arvioida eri ryhmien kyvyttömyyttä selviytyä ilman yhteiskunnan kollektiivista tukea. Haavoittuvassa asemassa olevia ihmisryhmiä ei tuuppattu yhteisestä veneestä yli laidan, joten ihmisten käyttäytymisessä täytyy olla myös empatiaa eli myötätuntoa heitä kohtaan. (Saari 2006.)

Empatia ei ole yksiselitteinen käsite. Analyttisessä keskustelussa on eritelty kolme eri ulottuvuutta: kognitiivinen empatia, affektiivinen empatia ja projektiivinen empatia. *Kognitiivisella empatialla* tarkoitetaan toisen yksilön kokemusten havaitsemista tai päättelyä. Rationaalinen suhtautuminen toisen tilanteeseen mahdollistaa etäisyyden ottamisen tilanteeseen, arvioinnin ilman erityisempää omien tunteiden heräämistä. *Affektiivinen empatia* sen sijaan edellyttää kohteen ja arvioijan tunnetilojen samankaltaisuutta, yhteisvärähtelyä. Toisen ihmisen kokema tunne siirtyy empaattisesti kokevaan itseensä. Kolmas empa-

tian muoto painottaa edellisten yhdistymistä niin, että *projisoimme* itsemme toisen yksilön tilanteeseen:

Koska meillä ei ole välitöntä kokemusta muiden ihmisten tunteista, me emme voi luoda käsitystä siitä, mitä vaikutuksia tietyllä tilanteella heihin on, muutoin kuin kuvittelemalla, miltä meistä itsestämme tuntuisi tuossa tilanteessa (Aaltola 2014, 11; ks. myös Decety ja Jackson 2004; Goetz, Keltner ja Simon-Thomas 2010).

Käytämme analyysissämme empatian käsitettä varsin samassa merkityksessä myötätunnon käsitteen kanssa. Keskeinen peruste tälle käsitevalinnalle on se, että olemme empiirisesti operationalisoineet empatian ”välittämisen” käsitteellä. Se asettuu käsitteellisesti johonkin empatian ja myötätunnon väliin kertomatta siitä, onko kyse ainoastaan tunteen jakamisesta, tilanteen ymmärtämisestä vai halusta muuttaa väestöryhmän elämäntilannetta ja vähentää kärsimystä. Siten se kohdentaa tutkijan katsetta ilmiöön, mutta jättää sen ympärille jonkin verran liikkumavaraa.

Empatiakuilun käsitteellä viitataan ihmisten haaluun tuntea tai olla tuntematta myötätuntoa eri väestöryhmiä kohtaan (Trout 2009). Mitä vähemmän ihmiset tuntevat myötätuntoa kyseistä väestöryhmää kohtaan, sitä merkittävämpi (tai ainakin kiinnostavampi) yhteiskunnallinen empatiakuilu on. Klassinen esimerkki tästä väestöryhmien välisestä sosiaalisesta etäisyydestä on Yhdysvaltojen herkkyyks lähettää sotilaita ulkomaille. Siirtymä asevelvollisuusarmeijasta ammattiarmeijaan on mahdollistanut aikaisempaa aktiivisemmin ”turvallisuuspolitiikan”, koska päätöksentekijöiden lähipiirissä on yhä vähemmän henkilöitä, joilla on riski kaatua tai haavoittua taistelussa. Sodasta ja rauhasta päättävät senaattorit eivät vaaranna omien lastensa tai sukulaistensa terveyttä, koska Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikan käytännön toimeenpanosta vastaavat alemmista sosioekonomisista ryhmistä rekrytoidut nuoret miehet ja naiset. Nykyään vain hyvin harvoilla Yhdysvaltojen senaattoreilla on omia lapsia tai sukulaisia rivimiehenä rintamajoukoissa. Siten kaatumisen tai haavoittumisen riski kohdistuu heistä sosiaalisen etäisyyden päässä oleviin muukalaisiin. (Trout 2009.)

Suomalaisena esimerkkinä tämänkaltaisesta sosiaalisesta etäisyyden luomasta empatiakuilusta voidaan mainita jo vuosien ajan vellonut keskustelu sosiaalipummeista, joilla yleensä viitataan viimesijaisen sosiaaliturvan pitkäaikaisasiakkaisiin. Nettikeskusteluista louhitun datan valossa tämän käsitteen käyttö

on noussut monta kertaa aikaisempaa yleisemmäksi. Samalla sosiaalipummeihin liittyvät muut ilmaisut ovat jyrkentyneet. Tämä kielenkäytön kärjistyminen kertoo osaltaan sosiaalisten etäisyyksien empatiakuilun joko syventymisestä tai tulemisesta aikaisempaa näkyvämmäksi. (Saari, Behm ja Lagus 2017.) Samaten on havaittu taloudellisen aseman ja oman kokemuksen vaikuttavan ihmisten ”köyhiä” koskeviin asenteisiin. Erot väestöryhmien välillä ovat systemaattisia ja tilastollisesti merkitseviä vaihdellen noin yhden pisteen verran ongelmia kokemattomien ja kokeneiden välillä viisiportaisella asteikolla mitattuna. (Saari, Kainulainen ja Mutanen 2017.)

Erillinen kysymys on, mitkä yhteiskunnalliset mekanismit edistävät ja vähentävät empatiaa. Aihetta on systemaattisesti tutkittu. Ensinnäkin kohde-ryhmän ”kunniallisuuden” (*deservingness*) punninta vaikuttaa ihmisten empatiakykyyn. Kunniallisuudella tarkoitetaan ihmisten vastuuta omasta elämäntilanteestaan. Mitä selkeämmin ihminen on vastuussa omista valinnoistaan ja avun tarpeessa omien valintojensa seurauksena, sitä vähemmän ihmiset kokevat myötätuntoa. Oma vastuu on kuitenkin monella tapaa veteen piirretty viiva. Esimerkiksi alkoholisoitunut henkilö voi ensisilmäyksellä olla vastuussa omasta elämäntilanteestaan, koska kukaan ei ole pakottanut häntä juomaan. Juomisen takana voi kuitenkin olla taustaan tai elämäntilanteeseen liittyviä asioita, jotka ovat yksilön valintojen ulottumattomissa ja lisäävät silti juomisen todennäköisyyttä. Joka tapauksessa empatia vaihtelee väestöryhmittäin siinä, kuinka paljon apua ja hyväksyntää heille tulee antaa (Goetz, Keltner ja Simon-Thomas 2010; Niemelä 2010; van Oorschot 2016).

Toiseksi kulttuuriset tekijät vaikuttavat myötätuntoon. Hyvinvointivaltioissa monet työikäiseen väestöön liittyvät sosiaaliset kysymykset, kuten vaikkapa työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, asumisen haasteet, työttömyyden ajan turva ja palvelut sekä opintojen tuki ja palvelut, on totuttu tulkitsemaan rakenteellisista syistä johtuviksi, minkä vuoksi näihin turvautuvat ryhmät eivät leimaudu ulkopuolisiksi. Toisaalta suhtautuminen esimerkiksi toimeentulotuen saajiin vaihtelee, ja heihin liitetään myös laiskuu-den leimaa. (Kallio 2010, 69; Niemelä 2008; 2011.) Samoin maahanmuuttajia arvotetaan lisäksi esimerkiksi rodullisten tai sosiaaliturvan käyttöön liittyvien seikkojen pohjalta (Dustmann ja Preston 2004).

Kolmanneksi oman aseman turvallisuus lisää ja sen uhanalaisuus vähentää empatiaa muita kohtaan.

Esimerkiksi hyvässä työmarkkina-asemassa olevat eivät koe maahanmuuttajia uhkaksi omalle asemalleen, jolloin he suhtautuvat näihin myötämielisemmin kuin heikossa työmarkkina-asemassa olevat ihmiset ja päinvastoin (Mayda 2006; Mayda ja Facchini 2006). Vastaavasti kielteiseen tai myönteiseen suhtautumiseen muita ihmisiä kohtaan vaikuttaa oma asemamme suhteessa hyvinvointivaltioon: suhtautuminen etuudenkäyttäjiin on kielteisempää, mikäli joudumme nettomaksajiksi kuin jos olemme itse tukien ja palveluiden saajina (Kallio 2010; Larsen 2008).

Neljänneksi omakohtaiset kokemukset vaikuttavat empatiaan. Esimerkiksi suhtautuminen mielenterveyskuntoutujiin on myönteisempi, mikäli ihmisillä on kokemusta mielenterveysongelmista (Angermeyer ja Matschinger 1996; Ilic ym. 2016). Samoin tiedetään, että omakohtaiset köyhyyskokemukset vaikuttavat merkittävästi köyhiä koskeviin asenteisiin ja oletuksiin (Saari, Kainulainen ja Mutanen 2017).

Väestöryhmät suhtautuvat siis eri tavoin muita ryhmiä kohtaan ja suhtautumiseen voivat vaikuttaa eri tekijät. Erot ryhmien suhtautumisessa voivat olla suuria. Ne ovat myös monella tapaa perusteltuja. Suhtautuminen muihin ihmisiin liittyy arvojärjestelmäämme ja asenteisiimme, joiden pohjalta suhtaudumme ihmisiin eri tavoin asettaen heitä arvojärjestykseen. (Erwin 2001; Hogg ja Vaughan 2008, 149.) Asenteet voivat myös muuttua, kun tietomme tai tunteemme jotakin kohtaan muuttuvat. Muutoksen mahdollisuudesta huolimatta ne kuitenkin ovat varsin pysyviä yhteiskunnallisten muutostenkin aikana (Goren 2005; Grusky ym. 2011; Hatton 2014).

Kykyymme asettua toisen asemaan vaikuttavat selvästi omaan elämäämme liittyvät (psykkiset) tekijät. Esimerkiksi lääkäri(opiskelijoiden) empatiakykyjen on havaittu olevan yhteydessä heidän kokeensa epävarmuuteen ja stressiin sekä heikkoon elämänlaatuun. Empatian vähenemisen on arvioitu olevan suojakeino silloin, kun ei ole valmiita vastauksia uusiin kysymyksiin ja matalan elämänlaadun kohottamiseen. (Murolo-Niemi 2015; Neumann ym. 2011; Shanafelt ym. 2005.)

Poliittiset mielipiteet

Empatiaa koskevat arvostukset ovat siis varsin vakaita – ainakaan mikään ei viittaa niiden nopeaan muutokseen. Toisaalta Suomen kaltaisissa koalitiollahituksia rakentavissa maissa pienehkö muutos

äänestystuloksessa voi johtaa politiikan suureen siirtymiseen. Esimerkiksi vuoden 2015 eduskunta-vaaleissa valtaan nousi puolueita, joiden kansanedustajaehdokkaat ja kannattajat tukivat ajatusta sosiaaliturvan laiskistavasta vaikutuksesta. Puolueiden kannattajien näkemykset eivät olleet juurikaan muuttuneet, mutta äänestystulos niputti tässä suhteessa samanhenkiset puolueet hallitusvaltaan. Tämä vaikutti merkittävästi vaalikauden 2015–2019 sosiaalipoliittisiin linjauksiin erityisesti suhteessa aktivointiin ja osallistumiseen. (Saari 2017.) Siten ei ole sosiaali- ja terveystieteistä millaisia merkityksiä, millaiset myötätuntoon liittyvät arvostukset ohjaavat hallitukseen valikoituneita puolueita. Sen merkitystä osaltaan lisää se, että Suomessa puolueiden kannatusvaihtelut ovat viime vaalikausina tulleet yhä suuremmiksi ja äkkinäisemmiksi (Westinen, Kestilä-Kekkonen ja Tiuhonen 2016).

Kansainvälisistä tutkimuksista tiedämme, miten ja keitä kohtaan poliittiset ääripäät kokevat empatiaa. Samoin ymmärrys on vuosikymmenten aikana kasvanut siitä, mitkä sosiaaliset mekanismit vaikuttavat empatian tunteisiin. Liberaalien on muun muassa todettu osoittavan empatiaa etäämpänä olevia laajoja asioita ja konservatiivien lähempänä olevia pieniä asioita kohtaan, mutta monet tekijät sekoittavat tätä löydöstä. Liberaalien ja konservatiivien empatian määrissä ei siten välttämättä ole eroa, mutta ne kohdistuvat eri tekijöihin ja ryhmiin. (Waytz ym. 2016.) Rakenteellisia syitä ongelmien taustalla korostavat enemmän poliittisesti liberaalit, kun taas yksilöllisiä syitä korostavat konservatiivit (Skitka ja Tetlock, 1992). Poliittisissa analyyseissä ollaan erityisen kiinnostuneita siitä, miten empatia kohdistuu (poliittisesti) itselle läheisiin tai etäisiin väestöryhmiin, kun taas yhteiskunta- ja sosiaalipoliittisessa empatiatutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten väestö suhtautuu muihin väestöryhmiin ja erityisesti siitä, mikä on näiden väestöryhmien suhde hyvinvointivaltioon. Nämä kiinnostuksenkohteet menevät osin päällekkäin toistensa kanssa. (Esim. Hasson ym. 2018.)

Jennifer L. Goetz, Dacher Keltner ja Emiliana Simon-Thomas (2010) määrittelevät sympatian, empatian, säälin (*pity*) ja myötätunnon käsitteellisesti lähelle toisiaan. Käsitteitä yhdistävinä (evoluution pohjalta muodostuneina) tekijöinä he näkevät muun muassa jälkeläisistä huolehtimisen ja ryhmän eheyden vahvistamisen kärsivistä huolehtimalla. Poliittisten mielipiteiden ja empatian välillä on havaittu osin ristiriitaisia tuloksia. Aiemmin on esimerkiksi arvioitu

psykologisten persoonallisuuden piirteiden kiinnittävän poliittisen kantaan, jolloin tämä heijastuu muun muassa suhtautumisessa toisiin ihmisiin. Aiemmissa tutkimuksissa on kuitenkin ollut metodologisia ongelmia. Arvioidut empatian kohteet eivät ole olleet neutraaleja suhteessa poliittisiin näkemyksiin. Erot poliittisen kannan ja empatian välillä pienenevät, mikäli empatiaa arvioidaan suhteessa neutraaleihin asioihin tai väestöryhmiin. Yhteistä eri poliittisille näkemyksille on se, että empatiaa koetaan enemmän omaa (viite)ryhmää kohtaan kuin muita kohtaan. (Hasson ym. 2018; Vanman 2016.)

Suomessa rakenteellisten tekijöiden voima puoluesitoutumiseen on vähentynyt, mutta edelleenkin on kunkin puolueen kannattajilla erityisiä sosioekonomisia painotuksia (Saari 2017; Westinen 2016). Jussi Westinen (2016) on tiivistänyt nämä painotukset seuraavasti:

SDP:n ja Perussuomalaisten [sic] kannatus on ollut korkeinta työntekijöiden keskuudessa muihin luokkiin verrattuna, Kristillisdemokraattien [sic] kannatus on ollut korkeinta palvelutyöntekijöiden ja Keskustan [sic] maanviljelijöiden keskuudessa. Erityisesti Kokoomuksen [sic], mutta myös Vihreiden [sic] kannatus on ollut korkeinta ylempien toimihenkilöiden ja johtajien keskuudessa. RKP:n kohdalla ryhmäkohtaiset erot eivät ole suuria, mutta se on suosittu puolue toimihenkilöiden kuin työntekijöiden keskuudessa. Vasemmistoliitto oli vielä vuosina 2003–2007 luokiteltavissa työväestön puolueeksi, mutta erityisesti 2015 vaalit merkitsivät muutosta, kun sen kannatus oli yhtä suurta kaikissa yhteiskuntaluokissa maatalousyrittäjiä ja yrittäjiä lukuun ottamatta.

Puolueisiin sitoutuminen nojautuu siis edelleen, ainakin johonkin mittaan asti, oman viiteryhmän löytymiseen.

Suomessa joka toinen äänestäjä on sitä mieltä, että heidän on helppo löytää itselleen sopiva puolue. Monella äänestäjällä saattaa olla itselleen kaksi tai useampiakin mahdollisia puolueita (Söderlund 2016). Puolueiden arvomaailmojen erot eivät ole ainoa asia, joka kiinnittää äänestäjiä tiettyihin puolueisiin, sillä kyse on usein myös samaan ryhmään kuulumisesta (Jost, Ledgerwood ja Hardin 2008). Puolueilla on siis niin paljon yhteisiä arvoja, että äänestäjä voi valita puolueen kulloistenkin arvojen ja asiakysymysten valossa, mutta myös sillä perusteella, että haluaa olla osa tiettyä sosiaalista ryhmää. Toinen puoli äänestäjistä ei löydä helposti puoluetta, joka edistäisi hänen

ajamiaan yhteiskunnallisia intressejä ja arvoja. Näin ollen puoluekannatuksesta ei voi suoraan päätellä, millaisia asioita äänestäjät haluavat edistettävän.

Puolueiden kannattajat jakavat myös samankaltaisia arvoja keskenään, ja eri puolueiden välillä nämä arvot poikkeavat toisistaan. Vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimusaineiston arvoista muodostui neljä arvoulottuvuutta: *monimuotoinen yhteiskunta* (sisältäen maahanmuuttoa, monikulttuurisuutta ja seksuaalisia vähemmistöjä koskevia arvoja), *perinteiset arvot* (kristilliset arvot, perhearvot, laki ja järjestys), *talouden vapaus* (julkisen sektorin laajuus, verotuksen taso, yrittäjyys ja markkinatalous) ja *taloudellinen ja alueellinen tasa-arvo*. (Westinen, Kestilä-Kekkonen ja Tiihonen 2016.)

Kokoomuksen äänestäjät kannattavat keskimäärin voimakkaimmin *talouden vapautta*, mutta myös RKP:n ja keskustan äänestäjien keskuudessa nämä arvot saavat vahvaa kannatusta. Samoin perussuomalaisten äänestäjät sijoittuvat oikealle laidalle, nykyisin aiempaa vahvemmin. Näin nykyisen hallituspuolueen äänestäjät ovat talouden vapauden osalta lähellä toisiaan. Vastakkaisella kulmalla ovat vihreiden ja vasemmistoliiton äänestäjät. Vihreiden, RKP:n ja vasemmistoliiton äänestäjät suhtautuvat positiivisesti *yhteiskunnan monimuotoistumiseen*. Perussuomalaiset on taas näissä asioissa ainoa puolue, jonka äänestäjäkunta suhtautuu monimuotoistumiseen negatiivisesti. Muiden puolueiden arvot eivät poikenneet yleisestä keskiarvosta. Perussuomalaisten, RKP:n ja keskustan äänestäjien *perinteisten arvojen* kannatus on samankaltaista, hieman konservatiivista. Kristillisdemokraattien äänestäjät eroavat selvästi muista kannattaessaan perinteisiä perhearvoja muita vahvemmin. Toiselta kulmalta löytyvät vasemmistoliiton ja vihreiden äänestäjät, jotka kannattavat vähiten perinteisiä arvoja. (Westinen, Kestilä-Kekkonen ja Tiihonen 2016.)

Edellä on todettu myötätunnon tai empatiakuilujen muodostuvan useiden eri tekijöiden summana. Ihmiset valitsevat äänestämänsä puolueen sen ajamisen asioiden ja arvojen, mutta myös puolueeseen kuuluvien muodostaman viiteryhmän perusteella. Toisin sanoen ihmisten myötätuntoon sekoittuu yhtäältä poliittisten puolueiden luomia mielikuvia ja toisaalta ihmisten omaan yhteiskunnalliseen asemaan ja omiin kokemuksiin pohjaavia näkökulmia. Pyrimme tämän vuoksi ottamaan myötätuntoon vaikuttavina tekijöinä huomioon vastaajan omat tai muiden kokemukset arvioitavista sosiaalisista tilanteista sekä elintasoon ja elämänlaatuun liittyviä tekijöitä. Tulosten analy-

sin yhteydessä nostetaan esiin myös se, kuinka vahvasti poliittiset puolueet olivat nimenneet erilaisia avun tarpeessa olevia väestöryhmiä omissa eduskuntavaaliohjelmissaan.

Aineisto ja menetelmät

Analyyseissa käytetään kahta eri ajankohtina kerättyä aineistoa, joissa on kysytty suhtautumista, elintasoa ja mielihyvää samalla tavalla. Aineistot on koottu Suomen Akatemian Strategisen tutkimusneuvoston TITA-hankkeessa keväällä 2016 (N=2534) ja vuodenvaihteessa 2017–2018 (N=2399). Aineiston on kerännyt TNS Global Oy internet-paneelilla, ja aineistonkeruu oli kiintiöity sukupuolen, iän ja asuinalueen mukaan, ja se on painotettu edustamaan täysi-ikäisiä suomalaisia. (Kainulainen 2018.)

Poliittista suuntautumista selvitettiin kysymällä ”Mitä puoluetta äänestäisit, mikäli eduskuntavaalit pidettäisiin nyt?” Vastausvaihtoehtoina tarjottiin Kansallinen Kokoomus, Ruotsalainen Kansanpuolue, Suomen Keskusta, Perussuomalainen Puolue, Kristillisdemokraattinen Puolue, Vihreä Liitto, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, Vasemmistoliitto ja jokin muu. Kysymykseen vastasi 3202 vastaajaa, eli 65 prosenttia vastanneista. Vihreitä kannattavia oli aineistossa todellista kannatusta (eduskunnassa) enemmän. Tämä ei kuitenkaan vinouta tuloksia, koska analyysien keskiössä on nimenomaan poliittisten kantojen keskinäinen vertailu.

Taloudellista toimeentuloa kartoitettiin kysymällä tuloja ja menoja seuraavasti: ”Jos laskette yhteen KOTITALOUTENNE kaikki tulot, kuinka paljon kotitaloutenne nettotulot ovat YHTEENSÄ kuukaudessa? Kotitalouden nettotuloilla tarkoitetaan kaikkia tuloja verojen jälkeen. Tuloja voivat olla esimerkiksi palkka- ja yrittäjätulot, myyntivoitot sekä sosiaalietuudet, kuten eläkkeet, lapsilisät, työttömyys- ja sairauspäivärahat. Jos ette tiedä tarkkaa lukua, voitte kertoa arvionne.” Toinen toimeentuloa kartoittava kysymys kuului: ”Jos laskette yhteen kotitaloutenne kaikki veloista aiheutuvat menot (korot, lyhennykset, muut), kuinka paljon ne yhteensä kuukaudessa ovat? Jos ette tiedä tarkkaa lukua, voitte kertoa arvionne.” Molemissa kysymyksissä pyydettiin tietoa euroina kuukaudessa. Käytettävissä olevat tulot saatiin vähentämällä tuloista menot ja muuntamalla tämä tuloiksi OECD:n kulutusyksikköä kohden (ks. OECD 2013). Tulotiedot saatiin 81 prosentilta vastanneista. Aineis-

to jaettiin ensin tulodesiileihin, ja tämän jälkeen desiilit yhdistettiin kvintiileiksi.

Mielialaa selvitetttiin kysyen ”*Millaiseksi kuvaat keskimääräistä mielialaasi nykyään?*” tarjoten 11-portaista vastausvaihtoehtoa asteikolla hyvin kielteisestä hyvin myönteiseen. Analyseissa käytettiin mielialaa kuvaamaan vastaajan omaa sen hetkistä psyykkistä tilaa. Mieliala (*hedonic level of affect*) on professori Ruut Veenhovenin (2009) mukaan toinen onnellisuuden komponenteista. Toinen komponentti on hänen mukaansa kulttuurisesti määrittävä tavoitteiden saavuttaminen (*contentment*). Yhdessä nämä kaksi tiedonlähdeä muodostavat kokonaisvaltaisen elämään tyytyväisyyden (*happiness*). Tunteiden on todettu noudattelevan tavoitteiden saavuttamista heikommin tulotason vaihtelua, minkä vuoksi valittiin nimenomaan mieliala onnellisuuden tai tavoitteiden saavuttamisen sijaan kuvaamaan psyykkistä mielentilaa.

Vastaajien empatiaa eri väestöryhmiä kohtaan kartoitettiin kysymällä ”*Kuinka paljon välität seuraavien ryhmien hyvinvoinnista?*” ja lueteltiin arvioitavina ryhminä muut ihmiset (verrokkina), asunnottomat, päihdeongelmaiset, mielenterveysongelmaiset, maahanmuuttajat, pakolaiset ja turvapaikan hakijat, köyhät, ylivelkaantuneet, pitkäaikaistyöttömät, lapset köyhissä perheissä, vanhuksat ja vammaiset. Vastausvaihtoehtoina tarjottiin kunkin ryhmän kohdalla neliportaista asteikkoa (erittäin vähän, melko vähän,

melko paljon, erittäin paljon) sekä viidettä vaihtoehtoa ”en osaa sanoa”. Vastaajat kertoivat suhtautumisestaan hyvin usein, ainoastaan 1,2–5,4 prosenttia ei osannut kantaansa sanoa, useammin niin sanottujen kunnianttomien ryhmien kohdalla. Luokat erittäin vähän ja melko vähän yhdistettiin analyysissa luokaksi 0 ja melko paljon ja erittäin paljon luokaksi 1.

Lisäksi vuonna 2016 kartoitettiin sitä, millaisia elämäkokemuksia vastaajalla on. Elämäkokemuksista kysyttiin seuraavasti: ”*Ihmiset kohtaavat elämässään monia haastaviakin tilanteita. Kuinka läheltä olet kohdannut seuraavia asioita? Valitse kultakin riviltä kaikki vaihtoehdot, joilla on ollut kokemuksia luetelluista asioista.*” Näitä asioita olivat asunnottomuus, päihdeongelma, vakava mielenterveysongelma, maahanmuutto, pakolaisuus tai turvapaikan hakeminen, köyhyydessä eläminen, ylivelkaantuminen, pitkäaikainen työttömyys (yli 6 kk), lapsuus köyhässä perheessä, vanhuuden tuomat vaivat tai vammaisuus. Vaihtoehtoina olivat kokemus itsellä, perheessä tai lähisuvussa sekä ystävillä. Yhtenä vaihtoehtona oli myös se, ettei ollut minkäänlaista kokemusta.

Analyysimenetelminä käytettiin kuvailevaa ristiintaulukointia, jolloin poliittisten kannatusten eroja testattiin Khiin neliötestillä. Tarkempi analyysi mielipiteiden pysyvyydestä ja niihin yhteydessä olevista tekijöistä toteutettiin logistisella regressioanalyysillä. Mallin selitysasetta tarkasteltiin Nagelkerke-luvulla

Taulukko 1. Eri väestöryhmistä välittäminen (melko paljon tai erittäin paljon) poliittisen suuntautumisen mukaan (%).

Kuinka paljon välität...	KOK	RKP	KESK	PS	KD	VIHR	SDP	VAS	MUU	Yht	p<
Muut ihmiset	88 %	89 %	88 %	82 %	91 %	90 %	86 %	88 %	79 %	88 %	.01
Köyhät	73 %	71 %	73 %	73 %	86 %	83 %	83 %	90 %	77 %	79 %	.000
KUNNIALLISET RYHMÄT											
Lapset köyhissä perheissä	92 %	90 %	91 %	87 %	92 %	93 %	92 %	93 %	87 %	91 %	n.s.
Vanhuksat	91 %	92 %	94 %	88 %	95 %	91 %	93 %	90 %	84 %	91 %	.004
Vammaiset	85 %	90 %	88 %	81 %	85 %	85 %	89 %	91 %	81 %	86 %	.006
Mielenterveysongelmaiset	71 %	67 %	71 %	63 %	72 %	78 %	73 %	84 %	71 %	73 %	.000
KUNNIATTOMAT RYHMÄT											
Asunnottomat	58 %	60 %	60 %	55 %	59 %	65 %	69 %	78 %	64 %	64 %	.000
Päihdeongelmaiset	40 %	38 %	46 %	32 %	56 %	56 %	48 %	66 %	46 %	48 %	.000
Ylivelkaantuneet	29 %	27 %	35 %	36 %	48 %	45 %	42 %	56 %	44 %	40 %	.000
Maahanmuuttajat	49 %	60 %	49 %	26 %	56 %	69 %	47 %	69 %	39 %	53 %	.000
Pakolaiset ja turvapaikan hakijat	49 %	59 %	48 %	21 %	57 %	66 %	45 %	69 %	39 %	51 %	.000
Pitkäaikaistyöttömät	64 %	57 %	66 %	63 %	74 %	74 %	75 %	80 %	72 %	70 %	.000
n	527	75	560	258	100	714	543	254	92	3123	

ja yksittäisten luokkien eroa vertailuryhmään odskertoimilla.

Tulokset

Tulokset on tiivistetty taulukkoon 1. Ensimmäinen silmäys nostaa esiin sen, että poliittiset asenteet heijastuvat myötätunnon määrään ja kohdentumiseen. Lapset saavat laajalti myötätuntoa poliittisesta kannasta riippumatta. Muiden ryhmien osalta eroja poliittisten ryhmien välillä on tilastollisesti erittäin merkittävällä tasolla. Taulukko nostaa myös näkyväksi puolueiden erot siinä, kuinka empaattisesti ne keskimäärin suhtautuvat niin sanottuihin itse aiheutettuihin ongelmiin ja syyttään vaikeassa asemassa oleviin väestöryhmiin. Kun verrataan kaikkien kunniallisten (ilman omaa syyttään vaikeassa asemassa olevien) ryhmien välittämisen keskiarvoa kunnianttomien ryhmien välittämisen keskiarvoon, on ero suhtautumisessa selvä kaikissa puolueissa siten, että syyttään vaikeassa asemassa olevat saavat selvästi enemmän välittämistä osakseen kuin ne, jotka ovat, oletetusti, itse aiheuttaneet ongelmansa. Puoluekannasta riippumatta 80–89 prosenttia kyselyyn vastanneista välittää erittäin tai melko paljon ilman osaa syyttään avun tarpeessa olevista. Erot puolueiden välillä tulevatkin näkyviin vasta tarkasteltaessa suhtautumista kunnianttomiin ryhmiin. Näiden ryhmien hyvinvoinnista välittäminen vaihtelee 39 ja 70 prosentin välillä.

Yhdenmukaisesti niin kunniallisten kuin kunnianttomien ryhmiin suhtautuvat vasemmistoliiton kannattajat eron ollessa näihin kahteen ryhmään suhtautumisessa 19 prosenttiyksikköä (89 prosenttia vs. 70 prosenttia). Seuraavaksi yhdenmukaisesti kanssaihmiisiin suhtautuivat vihreiden kannattajat (86 prosenttia vs. 63 prosenttia) ja kristillisdemokraatteja kannattavat (86 prosenttia vs. 58 prosenttia). Suurin ero kunniallisiin ja kunnianttomiin väestöryhmiin suhtautumisessa löytyy perussuomalaisten keskuudesta, 41 prosenttiyksikköä (80 prosenttia vs. 39 prosenttia). Selvästi yli 30 prosenttiyksikön ero on myös kokoomusta (85 prosenttia vs. 48 prosenttia), keskustaa (86 prosenttia vs. 50 prosenttia), ruotsalaista kansanpuoluetta (85 prosenttia vs. 50 prosenttia), mutta myös vasemman laidan sosialidemokraatteja (87 prosenttia vs. 54 prosenttia) kannattavien keskuudessa.

Toinen selkeä havainto on, että tietyt yksittäiset väestöryhmät saavat enemmän myötätuntoa kuin

toiset poliittisesta näkemyksestä riippumatta. Köyhien lapsiperheiden lasten lisäksi myös vanhukset ja vammaiset sekä muut ihmiset yleensä saavat eniten myötätuntoa kaikissa poliittisissa ryhmissä. Vastavasti vähiten myötätuntoa saavat päihdeongelmaiset ja erityisesti ylivelkaantuneet ihmiset riippumatta poliittisesta näkemyksestä. Nämä kaksi ryhmää ovat samalla vähiten myötätuntoa saavia väestöryhmiä – hieman yllättäen vielä vähemmän myötätuntoa saavia kuin maahanmuuttajat ja pakolaiset sekä turvapai-
kanhakijat.

Puolueiden välillä on kuitenkin myös eroja. Yhdenmukaisesti eri väestöryhmiin suhtautuivat vasemmistoliiton kannattajat. Vähiten ja eniten myötätuntoa saaneiden ryhmien välillä on eroa 37 prosenttiyksikköä. Vähiten vasemmistoliittolaiset välittävät ylivelkaantuneista (56 prosenttia) ja eniten köyhien perheiden lapsista (93 prosenttia). Muita poliittisia ryhmiä useammin vasemmistoliittolaiset välittävät myös köyhistä (90 prosenttia) ja mielenterveysongelmisista (84 prosenttia). Vihreiden kannattajien profiili on samankaltainen kuin vasemmistoliiton kannattajien, mutta välittämisen taso on kautta linjan matalampaa. Välittämisen kohdistuminen muita puolueita tasaisemmin eri väestöryhmiin näkyy sekä vasemmistoliiton vaaliohjelmassa (*Jälleennakennetaan hyvinvointivaltio*) että Vihreän liiton ohjelmassa (*Äänelläsi rakennetaan parempi huominen*). Niissä molemmissa nostetaan näkyviin useita erikseen määriteltyjä väestöryhmiä, joiden asemaa sanotaan parannettavan. Näitä ovat muun muassa pienituloiset, työttömät, maahanmuuttajat, lapsiperheet, asunnottomat, mielenterveysongelmista kärsivät ja vammaiset.

Suurimmat erot eri väestöryhmiin suhtautumisessa löytyvät perussuomalaisten keskuudesta. Perussuomalaisten vähiten ja eniten myötätuntoa saavien ryhmien välinen ero on 67 prosenttiyksikköä. Eniten perussuomalaiset ilmoittavat välittävänsä vanhuksista (88 prosenttia) ja vähiten pakolaisista ja turvapai-
kanhakijoista (21 prosenttia). Vähän myötätuntoa saavia väestöryhmiä ovat myös maahanmuuttajat (26 prosenttia), päihdeongelmaiset (32 prosenttia), ylivelkaantuneet (36 prosenttia) ja asunnottomat (55 prosenttia). Perussuomalaisten kannattajat suhtautuvat kaikkiin ryhmiin, erityisesti ulkomaalaisiin, vähemmän myötämielisesti kuin muiden puolueiden kannattajat. Perussuomalaiset korostivatkin edellisessä vaaliohjelmassaan (*Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmat 2015*) selvästi muita enemmän vain

suomalaisille kohdistettavaa tukea ja muiden auttamisen vähentämistä. Erityisesti vaaliohjelmassa oltiin huolissaan köyhistä suomalaisista, mutta tämä ei näy puolueen kannattajien profiilissa.

Muiden puolueiden kannattajien erot väestöryhmien välillä asettuvat edellisten väliin ollen noin 50 prosenttiyksikköä. Erot ovat silmämääräisesti suuremmat poliittiseen oikeistoon liitetyissä puolueissa kuin vasemmistoon liitetyissä puolueissa. Selkeimmin tämä poliittinen jako tulee näkyviin suhtautumisessa köyhiin. Oikealla laidalla olevien puolueiden kannattajista noin 70 prosenttia välittää köyhistä, kun taas vasemmalla laidalla olevat välittävät köyhistä selvästi useammin (90 prosenttia). Ylisummaan vasemmistoliiton kannattajat ilmaisevat kaikkia muita useammin välittävänsä muista ihmisistä riippumatta mihin väestöryhmään ihminen kuuluu. Perussuomalaisten kannattajat edustavat vastakkaista puolta välittäessään ihmisistä kaikkein vähiten.

Tämän hetken hallituksessa olevien kokoomuksen ja keskustan kannattajien erot väestöryhmien välittämässä (kokoomuus 63 prosenttiyksikköä ja keskusta 60 prosenttiyksikköä) vaihtelevat siis enemmän kuin oppositiossa olevien kristillisdemokraattien (47 prosenttiyksikköä), vihreiden (48 prosenttiyksikköä), sosialidemokraattien (51 prosenttiyksikköä) ja vasemmistoliiton (37 prosenttiyksikköä). Oppositiossa olevien perussuomalaisten kannattajat (67 prosenttiyksikköä) eroavat näin selvästi muista oppositio- puolueista. Tulee kuitenkin pitää mielessä, että kyselyt on toteutettu ajankohtina, jolloin perussuomalaiset olivat ensin hallituksessa ja vasta sittemmin oppositiossa. Sipilän hallitus muodostettiin alun perin varsin samanmielisten puolueiden kesken.

Kokoomuksen kannattajien profiili rakentuu yhtäältä köyhien lapsista välittämiseen (92 prosenttia) ja toisaalta vähäiseen välittämiseen ylivelkaantuneista (29 prosenttia). Kokoomuksen kannattajat suhtautuvat suurien puolueiden kannattajista kaikkein nuivimmin ylivelkaantuneisiin. Edellisissä vaaleissa Kokoomus nosti ikäihmiset ainoaksi mainituksi ryhmäksi, joiden ”terveyttä ja itsenäistä toimintakykyä tuetaan hyvinvointia ja terveyttä tukevilla palveluilla”. Lisäksi ohjelmassa mainitaan perheväkivallan vastustaminen, minkä voinee tulkita ainakin osin perheiden tueksi. Näin vaaliohjelma heijastelee ainakin osittain äänestäjien näkemyksiä siitä, keiden tulee olla välittämisen kohteina. (*Kokoomuksen strateginen hallitusohjelma, eli vaalitavoitteet kevään 2015 eduskuntavaaleissa.*)

Keskustan kannattajien profiili on samankaltainen kokoomuksen kannattajien kanssa siten, että vähiten välittämistä saavat ylivelkaantuneet (35 prosenttia). Kokoomuksesta poiketen eniten myötätuntoa keskustaa äänestäviltä saavat vanhuksset (94 prosenttia). Tämä vahva painotus ikäihmisten puolesta näkyi myös edellisessä vaaliohjelmassa (*Suomen Keskustan vaaliohjelma 2015*). Vaaliohjelmassa korostetaan suoraan vain vanhuksien asemaa ja sen parantamista: ”[j]okaisella on oikeus hyvään ja arvokkaaseen vanhuuteen”. Lisäksi ohjelmassa nostetaan esiin eri muodoissaan perheiden asema ja nuorten syrjäytymisen estäminen.

Ruotsalaisen kansanpuolueen kannattajien profiili myötäilee keskustan kannattajien profiilia korostan vanhuksista välittämistä (92 prosenttia) ja erityisen vähäistä välittämistä ylivelkaantuneista (27 prosenttia). Sen sijaan kokoomuksen ja keskustan kannattajista poiketen RKP:n kannattajat ilmaisevat välittävänsä maahanmuuttajista (60 prosenttia) ja pakolaisista sekä turvapaikanhakijoista (59 prosenttia) näitä useammin. Puolueen edellinen vaaliohjelma (*Avoimen, menestyvän, kansainvälisen ja vastuunsa kantavan Suomen hyväksi*) myötäilee selvästi äänestäjien profiilia. Vaaliohjelman mukaan on ”kunnia-asia, että vanhuksset saavat elää ja nauttia täysipainoisesta elämästä myös työelämän jälkeen.” Ruotsalainen kansanpuolue ilmoittaa myös kantavansa kansainvälistä vastuuta ”apua ja turvaa tarvitsevia” kohtaan.

Sosialidemokraatit asettuvat suhtautumisessa eri väestöryhmiin pääosin vasemmistoliiton ja vihreiden väliin. Poikkeuksen tekee suhtautuminen mielenterveysongelmaisiin. Näiden kohdalla välittämisen taso paikantuu lähelle oikeistopuolueita. Toinen samankaltainen eroavaisuus löytyy suhtautumisessa maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin. Näistä ryhmistä välittäminen painuu yllättäen alle kokoomuksen ja keskustan kannattajien välittämisen ja asettuu näiden ja perussuomalaisten välimaastoon. Samaan aikaan puolueen vaaliohjelma arvioi mielenterveysongelmat merkittäväksi kansanterveysongelmaksi (*Suunta Suomelle: työtä, tasa-arvoa ja turvallisuutta*) ja listasi useita väestöryhmiä, joiden hyvinvointia tulisi edistää. Turvapaikanhakijoita ei ohjelmassa mainita: ”Maahanmuuttopolitiikan on oltava oikeudenmukaista ja reilua. Maahan muuttaneiden osaaminen on saatava parempaan käyttöön”.

Kristillisdemokraattien profiili on lähinnä keskustapuolueen kannattajien profiilia, vaikkakin kristillisdemokraattien kannattajat suhtautuvat myötämie-

lisemmin ulkomaalaisiin ja ylivelkaantuneisiin. Vaaliohjelmassaan (*Suomen Kristillisdemokraattien vaaliohjelma 2015*) kristillisdemokraatit korostivatkin ikääntyvien hoivaa ja taloudellista selviytymistä mutta myös perhepolitiikan vahvistamista.

Elintaso ja yleinen mieliala empatian selittäjinä

Edellä on kuvattu sitä, kuinka eri puolueiden kannattajat suhtautuvat kanssaihmiin. Erot ja yhtäläisyydet olivat varsin selvät. Seuraavaksi tarkastellaan vastaavaa suhtautumista sen jälkeen, kun vastaajan

tulotaso ja yleinen mieliala on otettu huomioon. Yksilöön liittyvien keskeisten tekijöiden huomioiminen samanaikaisesti poliittisen orientaation kanssa selvittää sitä, kuinka vahva merkitys poliittisella orientaatiolla on välittämisessä, ja muuttuuko se ja minkä verran, jos henkilökohtaiset seikat on otettu huomioon.

Asenteiden vaihtelusta saadaan selitettyä vain muutamia prosentteja poliittisella näkemyksellä, tulotasolla ja yleisellä mielialalla (taulukko 2). Runsaimmin vaihtelua saadaan esiin maahanmuuttajien ja pakolaisen sekä turvapaikanhakijoiden kohdalla. Tällöinkin selityksaste jää noin kymmeneen prosenttiin. Toisin sanoen 90 prosenttia selittyy joillain muilla seikoilla.

Taulukko 2. Väestöryhmistä välittäminen poliittisen suuntautumisen, tulojen ja mielialan mukaan. Logistinen regressiomalli (ODS). Tummennetut kertoimet eroavat tilastollisesti merkittävästi referenssiryhmästä.

	Muut ihmiset		Asunnotomat		Päihdeongelmaiset		Mielen-terveysongelmaiset		Maa-han-muuttajat		Pakolaiset ja turvapaikanhakijat		Köyhät		Ylivelkaantuneet		Pitkä-aikais-työttömät		Lapset köyhissä perheissä		Vanhukset		Vammaiset	
KOK	1,5	1,3	1,1	1,0	1,4	1,4	1,4	1,4	2,5	2,3	3,6	3,4	1,0	1,0	0,7	0,7	1,1	1,0	1,4	1,3	1,2	1,2	1,3	1,3
RKP	2,2	2,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,1	1,1	3,7	3,8	5,6	5,7	1,0	1,0	0,7	0,7	0,6	0,6	1,1	1,1	1,7	1,8	2,1	2,3
KESK	1,6	1,5	1,2	1,2	2,0	1,9	1,5	1,5	2,5	2,4	3,4	3,4	1,0	1,0	0,8	0,8	1,1	1,1	1,3	1,3	2,2	2,2	1,5	1,5
KD	4,1	3,7	1,3	1,3	3,1	3,0	1,4	1,4	3,4	3,3	5,5	5,3	2,5	2,4	1,8	1,7	1,7	1,7	1,5	1,5	3,8	3,9	1,6	1,7
VIHR	2,3	2,2	1,5	1,5	2,9	2,9	2,0	2,0	6,0	5,9	7,6	7,5	1,8	1,8	1,4	1,4	1,6	1,5	1,7	1,7	1,5	1,5	1,4	1,4
SDP	1,3	1,2	1,7	1,7	2,1	2,1	1,5	1,5	2,3	2,3	3,2	3,2	1,8	1,8	1,3	1,3	1,8	1,8	1,4	1,3	1,9	1,9	1,8	1,8
VAS	1,6	1,7	2,8	2,8	4,4	4,3	2,7	2,7	5,6	5,8	8,1	8,5	2,8	2,8	2,3	2,3	2,0	2,1	1,4	1,4	1,1	1,1	2,2	2,3
Muu	0,8	0,9	1,2	1,2	1,6	1,6	1,1	1,1	1,5	1,6	2,4	2,4	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	0,8	0,8	0,6	0,6	0,8	0,8
PS (Ref.)																								
Tulo-kvintiilit																								
I		0,6		0,8		1,0		0,8		0,7		0,7		0,9		1,1		0,8		0,5		0,8		0,6
III		0,7		0,9		1,2		1,0		0,9		0,9		1,0		0,8		0,8		0,9		0,9		0,8
III		0,9		1,0		1,0		1,0		0,9		0,9		1,0		0,9		0,9		0,6		1,0		1,0
IV		1,0		1,0		0,9		0,9		0,8		0,7		1,0		0,8		1,0		0,8		1,0		0,8
V (Ref.)																								
Mieliala																								
0–2		0,2		1,6		1,2		1,2		0,5		0,4		0,7		1,3		0,8		0,4		0,1		0,2
3–4		0,2		0,8		0,9		1,3		0,7		0,8		0,9		0,9		0,9		1,3		1,0		1,1
5–6		0,4		0,9		0,8		1,1		0,7		0,7		0,7		0,9		1,0		1,0		0,8		1,1
7–8		0,7		0,8		0,8		0,9		0,8		0,8		0,7		0,8		1,0		1,2		1,0		0,8
9–10 (Ref.)																								
Vakio		8,4		1,5		0,5		2,0		0,5		0,4		3,5		0,7		2,1		10,8		8,2		6,3
Nagelk.		0,05		0,03		0,05		0,02		0,09		0,10		0,04		0,04		0,02		0,02		0,03		0,03

Toimeentulotaso ja mieliala eivät ainakaan kovin systemaattisesti korreloi välittämisen kanssa. Ainoastaan yleisen mielialan ja muista ihmisistä välittämisen yhteys on selkeä: kielteisemmät tunteet heijastelevat vähemmän välittävää suhtautumista muihin ihmisiin. Myös suhtautuminen maahanmuuttajiin sekä pakolaisiin ja turvapaikan hakijoihin noudattaa samankaltaista tulosta, mutta tilastollisesti merkitseviä eroja on vain positiivisesti ajattelevien kesken. Hyvin kielteiset ajatukset (0–2) indikoivat vähäistä vanhuksista ja vammaisista välittämistä.

Tulotasojen välillä ei ole nähtävissä samankaltaisia systemaattisia eroja kuin mielialan kohdalla suhteessa joihinkin väestöryhmiin. Eroja löytyy pääsääntöisesti vain kaikkein korkeimpien ja matalimpien tulotasojen välillä. Matalimpaan tuloviidennekseen kuulumisen näkyi vähäisempänä välittämisenä muiden ihmisten, maahanmuuttajien, pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden, köyhien lasten ja vammaisten hyvinvoinnista. Köyhyys ei näytä heijastuvan myötmielisenä suhtautumisena muihin köyhiin. Tulotasolla ei olekaan mitään yhteyttä suhtautumisessa köyhiin ja ylivelkaantuneisiin, asunnottomiin, päihde- ja mielenterveysongelmaisiiin tai vanhuksiin. Sen sijaan poliittisilla näkemyksillä on.

Kokoomuksen kannattajien mielipiteet eivät juurikaan muutu (suhteessa perussuomalaisten vastaaviin) vaikka tulotaso ja mieliala otetaan huomioon. Ainoastaan suhtautuminen maahanmuuttajiin, pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin pysyy tilastollisesti erilaisena suhteessa perussuomalaisten kannattajiin molemmissa malleissa. Kokoomuksen kannattajat välittävät heistä perussuomalaisia enemmän, vaikka tulotaso ja mielialan laskevat välittämistä hieman. Kahden muun tekijän huomioiminen vähentää ulkomaalaisista välittämistä. Toisin sanoen osa kokoomusta kannattaneiden suhtautumisesta selittyykin korkeammalla tulotasolla ja myönteisemmällä mielialalla.

Keskustan kannattajien mielipiteet eivät juurikaan vaihtelee suhtautumisessa eri väestöryhmiin, vaikka tulotaso ja mieliala otetaan huomioon. Suhteessa perussuomalaisiin he ilmoittavat välittävänsä enemmän päihdeongelmaisista, mielenterveysongelmaisista, maahanmuuttajista, pakolaisista ja turvapaikanhakijoista sekä vanhuksista.

Vihreiden kannattajien suhtautumiseen tulojen ja mielialan huomioonottamisella on pieni vaikutus, vaikka suhtautuminen asunnottomiin, päihde- ja mielenterveysongelmaisiiin, köyhiin, ylivelkaantuneisiin ja köyhien perheiden lapsiin pysyy ennallaan.

Välittäminen taas väheni tulojen ja mielialan huomioimisen jälkeen ihmisiin yleensä, maahanmuuttajiin, pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin sekä pitkäaikaistyöttömiin.

Sosialidemokraattista puoluetta kannattavien kohdalla tulojen ja mielialan huomioon ottaminen ei vaikuttanut suhtautumiseen minkään väestöryhmän kohdalla. Kaikkien ryhmien kohdalla kannattajat suhtautuivat perussuomalaisten kannattajia myönteisemmin muihin ihmisiin.

Vasemmistoliiton kannattajien kohdalla tulojen ja menojen huomioiminen lisäsi välittämistä eri väestöryhmistä useammin kuin piti suhtautumisen samalla tasolla. Tulojen ja mielialan huomioimisen jälkeen kannattajat suhtautuivat välittävämmin maahanmuuttajiin, pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin, pitkäaikaistyöttömiin ja vammaisiin. Muiden väestöryhmien kohdalla suhtautuminen pysyi samalla tasolla. Ainoastaan päihdeongelmaisten osalta välittäminen heikkeni tulojen ja mielialan huomioimisen jälkeen.

Ruotsalaisen kansanpuolueen kannattajien välittäminen oli vahvempaa kuin perussuomalaisten erityisesti pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden sekä maahanmuuttajien kohdalla. Tulojen ja mielialan huomioimisen jälkeen kannattajien välittäminen voimistui edellisten ryhmien kohdalla, mutta myös ihmisten kohdalla yleensä.

Kristillisdemokraattien suhtautuminen kaikkiin niihin väestöryhmiin, joista he välittivät perussuomalaisia enemmän, heikkeni, kun tulot ja mieliala otettiin huomioon. Ainoastaan vanhusien kohdalla tulos oli päinvastainen.

Elämäkokemukset ja empatia

Tietoa elämäkokemuksista oli kartoitettu toisessa, vuonna 2016 kerätyssä aineistossa. Tämän vuoksi elämäkokemuksia ei otettu mukaan regressioanalyysiin, joissa otettiin huomioon poliittisen kannatuksen lisäksi materiaallinen ja ei-materiaallinen hyvinvointi. Elämäkokemusten merkitystä empatiaan tarkastellaan tämän vuoksi erikseen korrelaatioiden ja ryhmäkeskiarvojen avulla.

Aiemmillä elämäkokemuksilla on yhteys sen kanssa, kuinka ilmoitamme välittävämme muista ihmisistä (taulukko 3). Kun laskettiin yhteen kuinka montaa kautta (itse, perhe, ystävät) vastaaja oli kerryttänyt kokemuksia luetelluista vastoinkäymisistä, niin mää-

Taulukko 3. Elämänkokemus: kokemukset vastoinkäymisistä eri puolueiden kannattajien keskuudessa vuonna 2016.

	Joku kokemus	Henkilökohtaisesti		Perheessä		Ystävissä		Kokemuksia yhteensä
PS	99	49	49 %	10	10 %	22	22 %	6,2
KOK	287	196	68 %	27	9 %	101	35 %	4,8
RKP	53	33	62 %	11	21 %	14	26 %	4,5
KESK	321	195	61 %	48	15 %	101	31 %	5,4
KD	53	30	57 %	2	4 %	8	15 %	7,4
VIHR	359	228	64 %	18	5 %	65	18 %	6,8
SDP	299	149	50 %	34	11 %	111	37 %	5,5
VAS	142	65	46 %	9	6 %	22	15 %	7,9
jokin muu	61	30	49 %	7	11 %	17	28 %	6,1
Yhteensä	1675	975	58 %	166	10 %	461	28 %	5,9

rät vaihtelivat nollassa 25:een (teoreettinen maksimi 33). Useimmiten vastaajilla oli neljä kokemusta (n=303, 12 prosenttia). Puolella (52 prosenttia) vastaajista määrä oli 5 tai vähemmän. Joka kymmenenellä kokemuksia oli enemmän kuin kymmenen. Useimmilla on ainakin yksi, ainakin etäinen, kokemus erilaista negatiivisista elämäntapahtumista. Ainoastaan kolmella prosentilla vastaajista ei ollut yhtäkään kokemusta.

Kokemusten määrät vaihtelivat puolueiden välillä (F 14.87, p<.000). Vähiten kokemuksia oli ruotsalaisen kansanpuolueen (4,5) ja kokoomuksen (4,8) kannattajilla ja eniten vasemmistoliiton (7,9), kristillisdemokraattien (7,4) ja vihreiden (6,7) kannattajilla. Näiden väliin asettuivat perussuomalaisten (6,2), sosialidemokraattien (5,5) ja keskustan (5,4) kannattajat. Useimmiten kokemukset ovat henkilökohtaisia (keskimäärin 58 prosenttia), seuraavaksi useimmin ystävien (28 prosenttia) välityksellä ja harvimminkin perheen ja lähisuvun (10 prosenttia) kautta. Asunnottomuutta oli henkilökohtaisesti kokenut 52 vastaajaa, päihdeongelmia 83, vakavia mielenterveysongelmia 79, maahanmuuttoa 99, pakolaisuutta tai turvapaikan hakemista 42, köyhyydessä elämistä 246 (useimmin vasemmistoliitto), ylivelkaantumista 67, pitkäaikaista työttömyyttä (yli 6 kk) 167, lapsuutta köyhässä perheessä 217 (useimmin vasemmistoliitto), vanhuuden tuomia vaivoja 264 (useimmin SDP) ja vammaisuutta 72 vastaajaa.

Omien, perheen tai ystävien kokemuksilla oli yhteys muista ihmisistä välittämiseen. Kokemusten määrä korreloi tilastollisesti erittäin merkitsevästi kaikkiin väestöryhmiin suhtautumisen kanssa. Kor-

relaatiot vaihtelivat .07:n (vanhukset) ja .227:n (mielenterveysongelmaiset) välillä. Kun tarkastellaan erikseen kuhunkin väestöryhmään liittyviä kokemuksia, havaitaan, että omakohtaiset kokemukset korreloivat (Spearman) varsin vähän väestöryhmistä välittämisen kanssa ja joissain tapauksissa korrelaatiota ei ole. Eräs selitys tähän on se, että henkilökohtaisella tasolla kokemuksia omaavia on joissain kohdin varsin vähän. Esimerkiksi omakohtainen kokemus pitkäaikaistyöttömyydestä (.04), lapsuudesta köyhässä perheessä (-.01) tai vanhuuden tuomista vaivoista (.03) ei korreloi lainkaan vastaavista ryhmistä välittämisen kanssa. Vahvimmin omakohtainen kokemus mielenterveysongelmista (.15) ja ylivelkaantumisesta (.12) sekä köyhyydestä (.11) lisää empatiaa kanssakansalaisia kohtaan. Muilta osin korrelaatiot jäävät hyvin mataliksi.

Ilmiöiden harvinaisuutta voidaan ottaa huomioon tarkastelemalla korrelaatioita laajemmin siten, että otetaan omakohtaisen kokemuksen lisäksi myös perheen ja lähiomaisten sekä ystävien välityksellä tulleet kokemukset huomioon. Tätä tarkastellaan selvittämällä empatian yhteyttä siihen, onko henkilöllä mitään kautta kokemusta väestöryhmää määrittävään asiaan. Näin tarkastellen yhteydet voimistuvat selvästi ja kaikki korrelaatiot ovat tilastollisesti merkitseviä. Korrelaatiot ilmaisevat yhteyden kokemusten määrän ja empatian välillä niin, että kokemus yhdistyy vahvempaan empatiaan (ja päinvastoin). Voimakkain yhteys on maahanmuuttajien (-.234) ja mielenterveysongelmien (-.233) kohdalla ja pienin vanhusten (-.056) ja lapsiköyhyyden (-.090) ja pitkäaikaistyöttömyyden (-.093) kohdalla.

Kokemuksella vaikuttaa olevan vahvempi yhteys empatiaan niiden ryhmien kohdalla, joita on aiemmissa tutkimuksissa nimitetty kunnianttomiksi, elämäntilannetta itseaiheutetuksi ja tukea vähemmän ansaitseviksi. Näiden ryhmien kohdalla korrelaatiot suorien tai epäsuorien kokemusten ja väestöryhmästä välittämisen välillä ovat korkeammalla tasolla (-.130 vs. -.234) kuin sellaisten ryhmien kohdalla, jotka ovat syyttään haastavassa elämäntilanteessa (-.056 vs. -.116). Näiden kahden ryhmän väliltä löytyy kuitenkin kaksi poikkeusta: pitkäaikaistyöttömien kohdalla suorat tai epäsuorat kokemukset työttömyydestä korreloivat suhteellisen vähän (-.093) pitkäaikaistyöttömistä välittämisen kanssa, kun taas mielenterveysongelmallisista välittämisen korrelaatio on selvästi korkeampi (-.233) kuin ryhmässä muutoin.

Korrelaatioiden perusteella pitkäaikaistyöttömät liittyvät siis enemmän syyttään haastavassa asemassa olevien ja tukea tarvitsevien ryhmään, kun taas mielenterveysongelmalliset liittyvät ”kunnianttomien ryhmään” ja tukea ansaitsemattomien ryhmään. On toki mahdollista, että tulokseen vaikuttaa myös se, kuinka yleisestä asiasta on kyse. Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys ovat esillä useimpien ystäväpiirissä, kuten myös lapset ja vanhuksset, jolloin kokemus ei ole se seikka, joka vaikuttaa heihin suhtautumiseen. Sen sijaan harvinaisemmissa ilmiöissä, kuten asunnottomuudessa, kokemus on vahvemmassa yhteydessä empatiaan ryhmää kohtaan.

Lopuksi

Empatiakuilua koskeva keskustelu nousi uudelle tasolle Oulun valtuuston kokouksessa 10.9.2018, jossa paikallispoliitikko kutsui päihdeongelmaisia ja kodittomia ”ihmisroskaksi”. Sosiaalisen median kohojohti irtisanomiseen seuraavana päivänä. Empatiakuilut myös politisoituivat, koska yksittäisen valtuutetun kommentit haluttiin tulkita hänen puolueensa linjaa laajemminkin edustaviksi näkemykseksi. Äärimuodoissaan yhden valtuutetun näkemykset tulkittiin sosiaalisen median keskusteluissa hallituksen politiikan tiivistymiseksi. Käsillä oleva artikkeli tuo vastausta kysymykseen, missä määrin myötätunnossa on puolueiden kannattajien välillä tosiasiallisesti eroja, ja missä määrin kyse on poliittisesti tarkoitushakuisesta kärjistämisestä.

Ensimmäinen havainto on, että suomalaiset ovat varsin samankaltaisia puoluekannasta riippumatta,

mitä tulee myötätunnon ja ihmisten oman vastuun väliseen yhteyteen. Selkeästi ilman omaa syyttään vaikeassa asemassa olevat saavat osakseen selvästi enemmän välittämistä osakseen kuin oletettavasti itse ongelmansa aiheuttaneet. Suurinta myötätuntoa osoitetaan lapsia, vanhuksia ja vammaisia kohtaan. Puoluekannasta riippumatta 80–89 prosenttia kyselyyn vastanneista välittää erittäin tai melko paljon ilman omaa syyttään avun tarpeessa olevista. Sen sijaan kunnianttomien ryhmien hyvinvoinnista välittämisessä on suurempaa vaihtelua, ja heistä välitetään suhteellisesti vähemmän kuin ilman omaa syyttään avun tarpeessa olevista. Erittäin tai melko paljon kunnianttomista ryhmistä välittävien osuus vaihteli enimmäkseen 45 ja 70 prosentin välillä.

Vähiten myötätuntoa saivat kaikissa ryhmissä päihdeongelmalliset ja ylivelkaantuneet. Yhdenmukaisimmin niin kunniallisten kuin kunnianttomien ryhmisiin suhtautuvat vasemmistoliiton, vihreiden ja kristillisdemokraattien kannattajat. Suurin ero kunniallisiin ja kunnianttomisiin väestöryhmiin suhtautumisessa löytyy puolestaan perussuomalaisen keskuudesta. Suhteellisen suuria erot ovat myös kokoomuksen, keskustan ja ruotsalaisen kansanpuolueen kannattajilla. Hieman yllättäen sosialidemokraattien kannattajat sijoittuvat tässä asiassa varsin kauas vasemmistoliiton kannattajista.

Puolueiden kannattajakunnat elävät erilaisissa maailmoissa, ja tätä kautta heillä on erilaisia kokemuksia elämässään. Näillä negatiivisilla elämäkokemuksilla, omakohtaisesti tai muiden välityksellä koetuilla, on yhteys myötätuntoon. Vähiten negatiivisia elämäkokemuksia oli ruotsalaisen kansanpuolueen ja kokoomuksen kannattajilla ja eniten vasemmistoliiton, kristillisdemokraattien ja vihreiden kannattajilla. Muiden puolueiden kannattajat asettuivat näiden ääripäiden väliin. Yleisimmät kokemukset liittyivät vanhuuden tuomiin vaikeuksiin, pitkäaikaistyöttömyyteen ja köyhyyteen aikuisena tai lapsena. Kokemuksella on vahvempi yhteys empatiaan niiden ryhmien kohdalla, joita on aiemmissa tutkimuksissa nimitetty kunnianttomiksi, eli ne, joiden elämäntilannetta tulkitaan itseaiheutetuksi ja tukea vähemmän ansaitseviksi.

Suhtautuminen köyhiin erottelee vasemmistolaisia ja oikeistolaisia kannattajia toisistaan. Mitä enemmän vasemmalla, sitä enemmän välitetään köyhistä ja päinvastoin (ks. Saari 2017). Perussuomalaisen kannattajat yhtäällä ja vasemmistoliiton kannattajat toisaalla edustavat ylipäätään ääripäitä kanssaihmiin

suhtautumisessa. Perussuomalaiset välittävät vähiten ja vasemmistoliittolaiset eniten. Tulotason ja yleisen mielialan huomioonottaminen vaikutti eri lailla eri puolueisiin. Karkeasti sanoen nämä huomioiden mielihiteet kävivät vasemmistoliiton kannattajien keskuudessa myönteisemmiksi kaikkia muita ihmisiä kohtaan ja erityisen vahva tämä vaikutus oli suhtautumisessa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kohdalla. Osapuilleen samalla tasolla asenteet pysyivät keskustan ja sosialidemokraattien kannattajien keskuudessa. Välittämisen taso väheni kokoomuksen ja ruotsalaisen kansanpuolueen kannattajien keskuudessa, kun tulotaso ja mieliala oli otettu huomioon.

Erot poliittisten puolueiden kannattajien välillä olivat kuitenkin pienet. Silti tuloksen systemaattisuus kielii yleisestä suhtautumisesta eri väestöryhmiin. Jonkinlainen yllätys löytyy myös vasemmalle sijoituvien puolueiden, sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton, kannattajien väliltä. Sosialidemokraatit suhtautuvat selvästi vähemmän myönteisesti lähes kaikkiin ryhmiin ja erityisesti päihde- ja mielenterveysongelmaisiin sekä maahanmuuttajiin, pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin. Perussuomalaisten kannattajien muita varauksellisempi suhtautuminen ulottui kaikkiin väestöryhmiin. Pienen ihmisen ääni ei näytä nousevan korkealle.

Kaiken kaikkiaan niin sanotut syyttään avuttomassa asemassa olevat saavat yleensäkin eniten myötätuntoa ja itse vaikeaan asemaan itsensä saattaneista ei niinkään välitetä. Erityisesti ylivelkaantuneet nähdään tämän teorian mukaisesti itse syyllisinä omaan haastavaan tilanteeseensa. Myös suhtautuminen uusiin tulijoihin, maahanmuuttajiin sekä pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin, on keskimääräistä kielteisempää.

Tulojen ja mielialan huomioonottaminen vaikutti eri lailla poliittisiin ääripäihin. Kokoomuksen kannattajien välittäminen väheni uusia tulijoita kohtaan. Vasemmistoliittoa kannattaneiden kohdalla tapahtui päinvastoin: välittäminen vahvistui, kun tulotaso ja mieliala otettiin mukaan malliin. Tässä näkyvät erot puolueiden kannattajien arvoissa ja elintasossa.

Puolueiden kannattajajoukot suhtautuvat kanssaihmiin hyvin eri tavoin, vaikka yleisellä tasolla tulokset suhtautumisessa eri väestöryhmiin ovat samansuuntaisia. Lapsista, vanhuksista ja vammaisista kerrotaan välitettävän, kun taas äskettäin maahan tulleista ja köyhistä välitetään puolet harvemmin. Nämä asenteet heijastuvat harjoitettuun politiikkaan ja myös osin muodostuvat puoluepolitiikan seurauk-

senä. Selkeimmin puolueista erottuvat perussuomalaiset, vasemmistoliitto ja vihreät. Kokoomus ja keskusta taas muodostavat varsin samanlaisen koalition suhtautumisessa eri väestöryhmiin.

Poliittisten näkemysten ja elintason välinen suhde vaatisi tarkempaa analyysia. Keskeistä olisi selvittää tarkemmin kuinka nämä kaksi asiaa kytkeytyvät toisiinsa ja kumpi on vahvempi selittäjä toiselle. Toisin sanoen, onko oikeistolainen ajattelu seurausta hyvästä taloudellisesta asemasta vai johtaako oikeistolainen ajatusmaailma taloudellisesti parempaan elämään. Oletettavasti kytkös on kahdensuuntainen. Ja sama asia vasemmistolaisen ajattelun kanssa, mutta kääntäen.

KIITOKSET

Tutkimus on osa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa hanketta ”Eriarvoisuus niukkuuden aikana” (päättösnumero: 293103).

LÄHTEET

- Aaltola, Elisa. 2014. Empatian eri muodot ja moraali. Teoksessa Anne-Mari Jaakola, Leena Leinonen ja Marja Väänänen-Fomin (toim.), *Eettisyys ihmistyössä*. Tutkiva sosiaalityö. Talentia-lehti & Sosiaalityön tutkimuksen seura.
- Angermeyer, M.C. ja Matschinger, H. 1996. The effect of personal experience with mental illness on the attitude towards individuals suffering from mental disorders. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 31:6, 321–326.
- Decety, Jean ja Jackson, Phillip L. 2004. The functional architecture of human empathy. *Behavioral and Cognitive Neuroscience Reviews* 3–2, 71–100.
- Dustmann, Christian ja Preston, Ian P. 2004. Racial and economic factors in attitudes to immigration. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*. 7:1,1–39.
- Erwin, Philip. 2001. *Attitudes and persuasion*. East Sussex: Psychology Press.
- Goetz, Jennifer L., Keltner, Dacher, Simon-Thomas, Emiliana. 2010. Compassion: An evolutionary analysis and empirical review. *Psychological Bulletin* 136:3, 351–374.
- Goren, Paul. 2005. Party identification and core political values. *American Journal of Political Science*, 49:4, 882–897.
- Grusky, David B., Western, Bruce ja Wimer, Christopher. (Toim.) 2011. *The great recession*. New York: Russell Sage Foundation.
- Grönlund, Kimmo ja Wass, Hanna. (Toim.) 2016. *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisu, selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö. http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1468219625672/Files/OMSO_28_2016_Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf
- Hasson, Yossi, Tamir, Maya, Brahm, Kea S., Cohrs, J. Christopher ja Halperin, Eran. 2018. Are liberals and conservatives equally motivated to feel empathy toward others? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44:10, 1449–1459.
- Hatton, Timothy J. 2014. *Public opinion on immigration: Has the*

- recession changed minds?* IZA Discussion Papers, No. 8248, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn. <http://ftp.iza.org/dp8248.pdf>
- Ilic, Nevena, Henderson, Helen, Henderson, Claire, Evans-Lacko, Sara ja Thornicroft, Graham. 2016. Attitudes towards mental illness. Teoksessa Rachel Craig, Elizabeth, Fuller ja Jennifer Mindell. (toim.), *Health survey for England 2014: Health, social care and lifestyles*. <http://healthsurvey.hscic.gov.uk/media/37730/HSE2014-Ch3-Attitudes-towards-mental-illness.pdf>. Viitattu 2.1.2017.
- Jost, John T., Ledgerwood, Alison ja Hardin, Curtis D. 2008. Shared reality, system justification, and the relational basis of ideological beliefs. *Social and Personality Psychology Compass*, 2:1, 171–186.
- Kainulainen, Sakari. 2018. Tulojen ja onnellisuuden välinen yhteys Suomessa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 114:1, 57–70.
- Kallio, Johanna. 2010. *Hyvinvointipalvelujärjestelmän muutos ja suomalaisten mielipiteet 1996–2006*. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 108.
- Koiranen, Ilkka, Koivula, Aki ja Saarinen, Arttu. 2017. Puoluejäsenet suurennuslasin alla. *Tieteessä Tapahtuu* 35:2, 12–18.
- Larsen, Christian A. 2008. The institutional logic of welfare attitudes: How welfare regimes influence public support. *Comparative Political Studies* 41:2, 145–168.
- Mayda, Anna Maria. 2006. Who is against immigration? A cross-country investigation of individual attitudes toward immigrants. *The Review of Economics and Statistics*, 88:3, 510–530.
- Mayda, Anna Maria ja Facchini, Giovanni. 2006. *Individual attitudes towards immigrants: Welfare-state determinants across countries*. IZA Discussion Paper No. 2127; CESifo Working Paper Series No. 1768; IIS Discussion Paper No. 143. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=902822>
- Murola-Niemi, Leila. 2015. Empatia on elinikäistä oppimista. *Duodecim* 131:1, 62–67.
- Neumann, M., Edelhäuser, F., Tauschel, D., Fischer, M.R., Wirtz, M., Woopen, C., Haramati, A. ja Scheffer, C. 2011. Empathy decline and its reasons: A systematic review of studies with medical students and residents. *Academic Medicine* 86:8, 996–1009.
- Niemelä, Mikko. 2008. Perceptions of the causes of poverty in Finland. *Acta Sociologica* 51:1, 23–40.
- Niemelä, Mikko. 2010. Kelan etuuskäsittelijöiden näkemykset köyhyyden syistä. *Janus* 18:4, 337–354.
- Niemelä, Mikko. 2011. Attributions for poverty in Finland: A non-generic approach. *Research on Finnish Society* 4(2011), 17–28.
- OECD. 2013. *OECD framework for statistics on the distribution of household income, consumption and wealth*. Paris: OECD Publishing.
- van Oorschot, Wim. 2016. Making the difference in social Europe: Deservingness perceptions among citizens of European welfare states. *Journal of European Social Policy*, 16:1, 23–42.
- van Oorschot, Wim ja Roosma, Femke. 2015. *The social legitimacy of differently targeted benefits*. ImPRovE Working Paper No. 15/11. Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy – University of Antwerp.
- van Oorschot, Wim. 2000. *Who should get what and why? On deservingness criteria and the conditionality of solidarity among the public*. *Policy & Politics* 28:1, 33–48.
- Saari, Juho. 2006. Sadan vuoden sosiaalipolitiikka. Teoksessa Juho Saari (toim.), *Historiallinen käänne. Johdatus pitkän aikavälin muutoksen tutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 257–288.
- Saari, Juho. 2017. Sosiaaliturvariippuvuus. Asenteet ja politiikka. Teoksessa Juho Saari (toim.), *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Tampere University Press.
- Saari, Juho. 2015. *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saari, Juho, Behm, Mia ja Lagus, Krista. 2017. Sosiaalipummi! – Moraalipaniikki 2010-luvun Suomessa. Teoksessa Juho Saari (toim.), *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Tampere University Press.
- Saari, Juho, Kainulainen, Sakari ja Mutanen, Anna. 2017. Köyhyyskartta. Kuka pitää köyhää laiskana? Teoksessa Juho Saari (toim.), *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Tampere University Press.
- Shanafelt, Tait D., West, Colin, Zhao, Xinghua, Novotny, Paul, Kolars, Joseph, Habermann, Thomas ja Sloan, Jeff. 2005. Relationship between increased personal well-being and enhanced empathy among internal medicine residents. *Journal of General Internal Medicine* 20:7, 559–564.
- Skitka, Linda J., ja Tetlock, Philip E. 1992. Allocating scarce resources: A contingency model of distributive justice. *Journal of Experimental Social Psychology*, 28:6, 491–522.
- Söderlund, Peter. 2016. Kannastaan epävarmat ja liikkuvat äänestäjät. Teoksessa Kimmo Grönlund ja Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisu 28/2016. Selvityksiä ja ohjeita.
- Trout, J.D. 2009. *Empathy gap: Building bridges to the good life and the good society*. London: Penguin Books.
- Vanman, Erik J. 2016. The role of empathy in intergroup relations. *Current Opinion in Psychology* 11, 59–63.
- Waytz, Adam, Iyer, Ravi, Young, Liane ja Graham, Jesse. 2016. Ideological differences in the expanse of empathy. Teoksessa Piercarlo Valdesolo ja Jesse Graham (toim.), *Social psychology of political polarization*. New York, NY: Routledge, 61–77.
- Veenhoven, Ruut. 2009. How do we assess how happy we are? Tenets, implications and tenability of three theories. Teoksessa Amitava Krisna Dutt ja Benjamin Radcliff (toim.), *Happiness, economics and politics: Towards a multi-disciplinary approach*. Cheltenham: Edward Elger Publishers, 45–69.
- Westinen, Jussi. 2016. Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa Kimmo Grönlund ja Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisu 28/2016. Selvityksiä ja ohjeita.
- Westinen, Jussi, Kestilä-Kekkonen, Elina ja Tiihonen, Aino. 2016. Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla. Teoksessa Kimmo Grönlund ja Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriön julkaisu 28/2016. Selvityksiä ja ohjeita.